

Митрополит Йосиф – ревний поборник української церкви

Найвідомішою постаттю древнього роду Тукальських-Нелюбовичів був православний митрополит, ідейний відстоювач незалежності української церкви Йосиф. Найдавніша згадка про нього зустрічається в книгах пінського гродського суду 1649 року. У цей час він був уже настоятелем Свято-Духова монастиря у Вільно.

Білоруський дослідник отець Віктор Костюк у своїй праці «Нариси по історії православ'я на Пінському Поліссі XI - XVIII століть» подає відомості про Тукальського як уродженця Ненькович. Історик Миронович називає село Мутвицю родовим маєтком його родини.

Про його молоді роки інформації збереглося дуже мало. Освіту він здобув, імовірно, у Києво-Могилянській академії, тривалий час навчався в Західній Європі. Повернувшись на батьківщину, прийняв чернечий постриг.

У роки національно-визвольної війни українського народу був архимандритом Лещинського православного монастиря під Пінськом, який у 1656 році зазнав нападу з боку католиків та уніатів. Саме тоді владики тісно зіштовся із козацтвом, прохаючи Богдана Хмельницького про опіку над монастирем. Три універсали 1657 року написав український гетьман на захист Лещинського монастиря та самого Йосифа. Він звертає увагу російського царя та Великого гетьмана Литов-

році, через інтриги гетьмана Правобережної України Терері, був ув'язнений у Марієнбурзькій фортеці (нині – місто Мальборк у Польщі), але 29 листопада 1665 року звільнений, через обурення української громадськості. За його звільнення клопоталися не лише козацькі старшини та духовенство, але й навіть кримський хан. Утім, бажану свободу архієрей отримав лише в листопаді 1665 року, після приходу до влади Петра Дорошенка.

Йосиф не визнавав зверхності над собою Московського патріарха. Прибувши в Україну, митрополит розпорядився, щоб по всіх церквах молилися не за царя чи короля, а за українського гетьмана. Тукальського як митрополита не визнавав російський уряд, і через це він не міг жити в Києві, тому мешкав у гетьманській столиці - Чигирині. Був першим порадником Дорошенка, бо до думки авторитетного церковного діяча прислухалися й духовні особи, і миряни.

Відігравав велику роль у церковному, політичному та культурному житті України: створював школи, підтримував Києво-Могилянську академію, контактував з визначними діячами Української православної церкви та української культури. Автор кількох пристрасних проповідей і послань, спрямованих проти польського і московського втручання у справи України.

◆ КРАЄЗНАВСТВО

ження відомого церковного діяча з Полісся. Він вказує, що митрополит помер 26 липня 1675 року, на 68 році життя, отже, народився 1607 року.

Архієпископ Чернігівський Лазар Баранович у своєму «Надгробку» «яснопреосвященному від Бога його милості отцю Йозефові Тукальському-Нелюфовичеві на 1675 рік» прирівнює його до святого Йосипа, чоловіка Богородиці, до зрослої в терні рожі, до золота «у холодний час такого палкого». Він подає короткий виклад його життя із висновком:

На людських був язиках, дбав про гонор панський,

Всього не зробив, бо жив у вік тиранський.

Під словом «панський» можна зрозуміти Дорошенка, хоч тоді ще й Бога звали Паном. А «все зробити» - це значить зробити Україну незалежною державою. Автор епітафії переконаний, що душею Йосиф Тукальський пішов у Небо до

ського на неприпустимі гоніння, яких зазнає від католиків православне духівництво та архимандрит Ліщинський Йосиф Нелюбович-Тукальський. У залежність від ставлення до архимандрита ставиться доля мирних стосунків між Українською козацькою державою та Великим князівством Литовським.

У 1657 році, коли козацькі війська зайняли Пінськ, біля 200 місцевих священиків, стараннями Йосифа Тукальського, відмовилися від унії. Настоятельниця монастиря Єфросинія висловлювала незадоволення тим, що Йосиф, під час богослужіння, згадує лише Хмельницького та дозволяє уніатським священикам служити в Пінську лише при умові переходу до православ'я. Уже після смерті Хмельницького литовський магнат Богуслав Радзивил звертався до Йосифа Тукальського-Нелюбовича, аби той допоміг налагодити зв'язки із гетьманом Іваном Виговським. Це свідчить про те, що зв'язки Тукальського із козацтвом завжди залишалися міцними. Є свідчення, що в 1648 році Йосиф брав участь у Переяславській раді.

У 1663 році він обраний митрополитом Київським, що викликало ворожу реакцію в Москві та Варшаві. У 1664

Йосиф ревно оберігав православ'я, опорою якого в Києві була Братська колегія. Для неї він віддав містечко Стайки, яке отримав від Дорошенка на своє утримання: «Сам я борзо нищетен, - писав він, - но отдаю их как две лепты вдовицы на поддержание того обнищавшего места». У свій передсмертний час ім'ям Божим він закликав Дорошенка відійти, нарешті, від турецького султана й тільки власними силами рятувати Україну.

Спочатку митрополита поховали в Чигиринському Троїцькому монастирі, де той жив. Проте 1678 року, перед турецькою навалою, тіло митрополита було перенесене до Преображенської церкви Мгарського монастиря. Пізніше, за наказом Петра І місце, поховання заклали камінням, а ім'я поборника українських прав було піддано забуттю.

Про те, як високо цінували діяльність митрополита Тукальського-Нелюбовича його сучасники, можна дізнатися не лише з історичних публікацій, а й з епітафій Лазаря Барановича та Варлаама Ясинського. Крім прихильної оцінки діяльності Йосифа, ректор Києво-Могилянської академії Ясинський допомагає встановити й дату народ-

тукальський пішов у небо до Господа: «Мешка душа із Господом мило».

Пишуть про митрополита Тукальського й у сучасній українській літературі. У 2013 році вийшла книга Юрія Мушкетика «Гетьман, син гетьмана». Вона вміщує дві повісті. У першій, що й дала назву книжці, розповідається про часи, які у вітчизняній історії називаються Руїною, про роки підступів і тиску сусідів на Українську державу. «Його нетлінні останки нині спочивають у Лубенському монастирі, майже в центрі сучасної України, котрій він служив усе своє життя. Хоча, напевно, його непогрішна душа, прилітаючи із царства Божого на землю, не раз навідувалась на рідне Полісся, до Пінських боліт, де розкинулось село Неньковичі. Ті історичні події, що вихором пронеслися нашою країною, не могли не відобразитися і на долі цього роду. Пізніші нащадки митрополита Йосифа прийняли спочатку унію, а потім і католицьку віру», - говорить наш священик-краєзнавець отець Павло.

І нині цим ім'ям ми повинні пишатися, бо через нього в історію українського народу вписано і наш край.

Андрій Корнійчук, учень 7 класу Мутвицької ЗОШ I-III ст. (дослідницька робота)